

WSPÓŁCZESNE PROBLEMY PRAWA

POLITYKA MIGRACYJNA

POD REDAKCJĄ NAUKOWĄ
IZABELI NOWICKIEJ
DOROTY MOCARSKIEJ

3
TOM

SZCZYTNO 2018

WSPÓŁCZESNE PROBLEMY PRAWA

POLITYKA MIGRACYJNA

Tom 3

Pod redakcją naukową
Izabeli Nowickiej
Doroty Mocarskiej

Szczytno 2018

RECENZENCI

prof. dr hab. Katarzyna Laskowska

REDAKCJA WYDAWCY

Małgorzata Bukowska

Agnieszka Kamińska

Beata Miszczuk

PROJEKT OKŁADKI

Agnieszka Kamińska

© Wszelkie prawa zastrzeżone — WSPol Szczytno 2018

ISBN 978-83-7462-598-2

e-ISBN 978-83-7462-599-9

Skład, druk i oprawa:

Dział Wydawnictw i Poligrafii Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie

12-100 Szczytno, ul. Marszałka Józefa Piłsudskiego 111

tel. 89 621 51 02, fax 89 621 54 48

e-mail: wwip@wspol.edu.pl

Objętość: 14,3 ark. wyd. (1 ark. wyd. = 40 tys. znaków typograficznych)

Spis treści

Izabela Nowicka, Dorota Mocarska

Wstęp	7
<i>Introduction</i>	

Agnieszka Choromańska

Status prawny cudzoziemca jako uczestnika postępowania pojednawczego w polskim procesie karnym — stan obecny i postulowane rozwiązania	9
<i>The legal status of a foreigner, a participant of the mediation in the Polish criminal proceedings — current status and postulated solutions</i>	

Jarosław Dobkowski

Integracja cudzoziemców i nabywanie przez nich nieruchomości	25
<i>Integration of foreigners and acquisition of real estate by them</i>	

Łukasz Dolata

Administracyjnoprawne regulacje uzyskania zezwolenia na nabycie nieruchomości w Polsce przez cudzoziemców	37
<i>Administrative and legal regulations to obtain authorization for the acquisition of real estate by foreigners in Poland</i>	

Radosław Jasiński

Śmierć uchodźców — wstyd dla Europy czy sensacja dla mediów?	51
<i>Death of refugees — a shame for Europe or a sensation for the media?</i>	

Anna Kalisz

Uprawnienia funkcjonariuszy ABW, Policji i Straży Granicznej w zakresie czynności wykonywanych w stosunku do cudzoziemców nadane ustawą z 10 czerwca 2016 r. o działaniach antyterrorystycznych	61
<i>Powers of officers of the Agency of Internal Security, the Police and Border Guard in the range of activities in relation to foreigners conferred the Law of 10 June 2016. of anti-terrorist operations</i>	

Kamila Kasperska-Kurzawa

Reaktywacja i renesans (aprecjacja) zjawisk populizmu, nacjonalizmu i rasizmu odpowiedzią społeczeństw państw Unii Europejskiej na błędną politykę migracyjną	77
<i>The reactivation and renaissance (appreciation) of populism, nationalism and racism, the response of the societies of the European Union states to the misguided migration policy</i>	

Kamila Kasperska-Kurzawa

- Wpływ polityki mocarstw na kryzys migracyjny w Europie
na przykładzie państw bałkańskich** 95
Impact of powers to the crisis in europe migration for example balkan states

Paweł Łabuz, Tomasz Saffański

- Zagrożenia dla bezpieczeństwa wewnętrznego Polski wynikające
z napływu nielegalnych imigrantów do Unii Europejskiej — zarys
problematyki** 117
*Threats to Poland's internal security resulting from the inflow of illegal
immigrants to the European Union — an outline of the issues*

Jagoda Ławnik

- Handel dziećmi w świetle polityki migracyjnej Polski
i Unii Europejskiej** 133
*Child trafficking in the sight of the migrational politics in Poland
and European Union*

Dorota Mocarska, Artur Winnicki

- Ekonomiczne koszty migracji** 141
Economic migration costs

Aleksandra Nowak

- Kryzys państwa dobrobytu w kontekście kryzysu
migracyjnego. Wybrane uwagi** 161
*Crisis of the welfare state in the context of the migration crisis
Selected comments*

Izabela Nowicka

- Rola migrantów — imigrantów na polskim rynku pracy** 173
The role of migrants — immigrants on the Polish labor market

Monika Porwisz

- Cudzoziemiec jako ofiara przestępstwa w świetle prawa
europejskiego i polskiego** 189
Foreigner as a victim of crime in the light of European and domestic law

Agnieszka Sadło-Nowak

- Systemy orzekania w sprawach o wykroczenia na przykładzie
wybranych państw** 215
Systems jurisdiction in misdemeanor cases based on selected countries

Kornelia Stępień

- Konsekwencje eurosieroctwa dla dzieci i ich rodzin** 227
Euro-orphanhood consequences for children and their families

Jarosław R. Truchan, Tomasz Klimek

Współczesne uwarunkowania migracji	239
<i>Contemporary conditions of migration</i>	

Ewelina Wojewoda

Przemyt ludzi przez granice — wybrane aspekty prawnokarne i kryminologiczne	251
<i>Smuggling of people across borders — selected legal, criminal and criminological aspects</i>	

Wstęp

Problematyka migracyjna jawi się obecnie jako jedna z najbardziej istotnych we współczesnej Europie. Nie sposób odciąć się od faktu, iż w krajach UE pojawiła się olbrzymia grupa migrantów, których status trudno jest na pierwszy rzut oka określić. Postulat postawienia ostrej granicy pomiędzy uchodźcami a imigrantami ekonomicznymi jest w obecnej dobie niezwykle trudny do realizacji pomimo tego, iż przepisy i doktryna w sposób jasny definiują oba te pojęcia. Konwencja dotycząca statusu uchodźców podpisana w Genewie z 1951 r. wraz z protokołem nowojorskim do niej z 1967 r. stanowi, że „uchodźcą jest osoba, która żywi uzasadnioną obawę przed prześladowaniem z powodu swojej rasy, religii, narodowości, przynależności do określonej grupy społecznej lub poglądów politycznych, znajduje się poza terytorium kraju, którego jest obywatelem i — z powodu tych obaw — nie chce lub nie może do tego kraju powrócić”. Przez imigrantów ekonomicznych rozumie się osoby, które opuszczają swój kraj by szukać lepszej pracy i zarobków gdzie indziej. Oczywiście należy sobie powiedzieć, że niedociągnięcia polityki migracyjnej UE mają olbrzymie konsekwencje dla każdego z krajów członkowskich. Podjęcie różnych inicjatyw, których celem będzie diagnoza zaistniałej sytuacji, jej przyczyn i skutków powinna spotkać się z uznaniem. Dlatego też oddając w ręce Czytelników naszą publikację mamy nadzieję, że będzie ona elementem toczącego się dyskursu dotyczącego migracji XXI wieku i być może przyczynkiem do podjęcia przedsięwzięć badawczych pozwalających na dogłębną diagnozę opisywanego fenomenu. Zaproszenie do wzięcia udziału w opracowaniu publikacji przyjęli naukowcy, praktycy, nauczyciele akademicki a także — co warto zaznaczyć — studenci, w których głos jako młodego, wchodzącego w dorosły świat pokolenia należy się wsłuchać. Poruszona, w opracowaniu, problematyka odnosi się do wielu zagadnień m.in. statusu prawnego cudzoziemca, uczestnika postępowania pojednawczego w polskim procesie karnym, uprawnień funkcjonariuszy ABW, Policji i Straży Granicznej w zakresie czynności wykonywanych w stosunku do cudzoziemców, które zostały nadane ustawą z 10 czerwca 2016 r. o działaniach

antyterrorystycznych, zagrożeń dla bezpieczeństwa wewnętrznego Polski wynikających z napływu nielegalnych imigrantów do Unii Europejskiej, aspektów wiktymologicznych ukazujących cudzoziemca jako ofiarę przestępstwa w świetle prawa europejskiego i polskiego, systemu orzekania w sprawach o wykroczenia na przykładzie wybranych państw czy też współczesnych uwarunkowań migracji. Podniesione zostały także zagadnienia, które są konsekwencją zjawiska migracji takie jak eurosieroctwo czy też przemyt ludzi przez granice. Publikacja nie wyczerpuje tematyki, stanowi natomiast punkt odniesienia do przeprowadzania analiz związanych z migracją.

Izabela Nowicka
Dorota Mocarska

Status prawny cudzoziemca jako uczestnika postępowania pojednawczego w polskim procesie karnym — stan obecny i postulowane rozwiązania

Streszczenie. Zmieniające się realia polityczne, ekonomiczne i demograficzne wymuszają ciągłą potrzebę analizy zjawiska migracji. Wykorzystanie jego potencjału wymaga prowadzenia spójnej i efektywnej polityki migracyjnej sensu largo, zakładającej działania systemowe, które w każdej dziedzinie życia za cel przyjmują kreowanie rozwiązań prawnych służących zapewnieniu należytej ochrony praw cudzoziemców. Celem opracowania jest ewaluacja przepisów statuujących pozycję cudzoziemca w znowelizowanym postępowaniu mediacyjnym w sprawach karnych, umożliwiającą odpowiedź na pytanie: Czy polskie regulacje korespondują z wymogami międzynarodowymi? Obok oceny obecnego stanu prawnego, w pracy zaprezentowano także propozycje postulowanych rozwiązań w analizowanym zakresie.

Słowa kluczowe: cudzoziemiec, uprawnienia, postępowanie pojednawcze, mediacja, proces karny

Abstract. The changing political realities, economic and demographic force the continuous need for analysis of the phenomenon of migration. The use of its potential requires a coherent and effective migration policy in the broad sense, assuming operation of the system which in every area of life for the purpose of creating legal solutions take to ensure the proper protection of the rights of foreigners. The aim of this article is to evaluate regulations which stipulate the position of a foreigner in mediation proceedings in criminal matters, allowing the answer to the question of whether Polish regulations correspond with international requirements. In this article was also presented the analysis of the current regime as well as proposals of postulated solutions.

Keywords: foreigner, rights, conciliation, mediation, criminal proceedings

Przepływ zasobów ludzkich stanowi współcześnie zjawisko powszechne. Mechanizm, międzynarodowe uwarunkowania i możliwości zarządzania procesami migracyjnymi absorbują uwagę władz poszczególnych państw. Niezwykle często problematyka ta znajduje się także w agendzie doniosłych międzynarodowych debat, sympozjów i spotkań. Aktualnie podyktowane jest to w pierwszym rzędzie niemalże codziennymi doniesieniami o atakach terrorystycznych, które przypisywane są właśnie imigrantom¹. Jednakże pierwotnie, determinant kształtowania polityki migracyjnej, stanowiła idea przyciągnięcia i właściwego wykorzystania potencjału migracyjnego, sprzyjającego rozwojowi kraju.

¹ Zob. np.: rozporządzenie prezesa Rady Ministrów z 18 lipca 2016 r. w sprawie sposobu dokumentowania czynności podejmowanych wobec osoby niebędącej obywatelem Rzeczypospolitej Polskiej, w stosunku do której istnieje obawa co do możliwości prowadzenia przez nią działalności terrorystycznej, DzU z 2016 r., poz. 1058.

W Polsce obok takich czynników, jak realia polityczne, sytuacja demograficzna, uwarunkowania gospodarcze oraz kondycja rynku pracy, znaczący wpływ na model polityki migracyjnej ma członkostwo w Unii Europejskiej (dalej: UE)², a tym samym konieczność dostosowania polskich rozwiązań do standardów wypracowanych na forum UE. Warto przy tym zaakcentować fakt, iż przynależność do państw wspólnoty powoduje wyróżnienie dwóch *sui generis* form migracji: migracji wewnętrznej, dokonującej się w ramach swobodnego przepływu ludzi pomiędzy państwami członkowskimi oraz migracji zewnętrznej, legalnej i nielegalnej, z krajów trzecich. Nie ulega jednak wątpliwości, że Polska, na tle innych państw UE, jest krajem osobliwym, bowiem jednym z nielicznych, jak np. Bułgaria czy Rumunia, posiadającym ujemne saldo migracyjne³. Ta szczególna sytuacja nie zwalnia jednak polskich organów państwa z podejmowania działań w stosunku do cudzoziemców napływających i przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Naturalnie zarówno bierne, jak i aktywne formy zarządzania imigracją (i emigracją) skupiają się głównie na kwestiach kontroli wjazdu i wyjazdu, dostępu do rynku pracy oraz integracji ze społeczeństwem⁴. Niemniej jednak, kreowanie własnej polityki to także tworzenie i stosowanie rozwiązań proceduralnych o charakterze gwarancyjnym.

² W dniu 28 lutego 2002 r. na podstawie komunikatu Komisji w sprawie wspólnej polityki w zakresie nielegalnej imigracji (COM(2001)672), przyjęty został plan działań mających na celu zwalczanie nielegalnej imigracji i handlu ludźmi w Unii Europejskiej. Ustalona koncepcja zidentyfikowała sześć obszarów możliwych działań w zakresie: polityki wizowej, systemu wymiany informacji, współpracy i koordynacji, zarządzania granicami, współpracy policyjnej, prawa dotyczącego cudzoziemców i prawa karnego oraz polityki powrotów i readmisji.

³ Zob. np.: *Migrants in Europe, A statistical portrait of the first and second generation*, <www.epp.ec.europa.eu>, dostęp: grudzień 2011 r.; *International Migration Outlook 2011*, OECD 2011, tabela A.2.3., <www.oecd.org>, dostęp: 6 maja 2016 r.

⁴ Przy czym niezależnie od ich charakteru przyświeca im filozofia międzynarodowej ochrony cudzoziemców, determinowana zobowiązaniami wynikającymi z konwencji z 28 lipca 1951 r. dotyczącej statusu uchodźców, tzw. konwencji genewskiej oraz gwarancjami przyjęcia dorobku prawnego UE. Wśród konstytutywnych aktów prawnych, regulujących materię ochrony cudzoziemców w Polsce wymienić trzeba: Konstytucję Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r., DzU nr 78, poz. 483 z późn. zm.; ustawę z 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, tekst jedn. DzU z 2012 r., poz. 680; ustawę z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, DzU z 2015 r., poz. 163; ustawę z 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, DzU nr 149, poz. 887; rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych z 23 października 2015 r. w sprawie regulaminu pobytu w ośrodku dla cudzoziemców, DzU poz. 1828.

Szczegółowe przeanalizowanie wszystkich reguł służących zapewnieniu, na należytym poziomie, ochrony praw cudzoziemców w Polsce znacznie przekracza rozmiary tego opracowania, dlatego analizie poddane zostaną bardzo wąskie, będące w szczególnym zainteresowaniu autorki, zagadnienie uczestnictwa cudzoziemca (zakresu jego uprawnień i obowiązków) w postępowaniu mediacyjnym w polskim procesie karnym, także pod kątem oceny, czy stan polskich rozwiązań nie odbiega znacząco od ukształtowanego w tym zakresie standardu. Nie ulega bowiem wątpliwości, że tworzenie ogólnej, europejskiej kultury prawnej, opierającej się na komunikacyjnej wizji prawa, państwa i społeczeństwa⁵ zależne jest od harmonizacji ustawodawstwa poszczególnych państw (co najmniej na poziomie aksjologicznym) oraz stworzenia wspólnych podstaw dla określonych instytucji prawnych.

Polska procedura karna w przeciągu ostatnich trzech lat została poddana dwóm, dość radykalnym reformom, zasadniczo zmieniającym model procesu karnego. Jednakowoż, ani ustawa z 27 września 2013 r. o zmianie ustawy — Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw⁶ (dalej: nowelizacja procedury karnej z 2013 r.), ani też ustawa z 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy — Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw⁷ (dalej: nowelizacja procedury karnej z 2016 r.) nie wprowadziły radykalnych zmian w przedmiocie mediacji⁸. Przepisy regulujące

⁵ Zob. A. Zienkiewicz, *Mediacja w cywilnym postępowaniu procesowym w Polsce na tle procesów integracji Europy* [w:] S. Wronkowska (red.), *Polska kultura prawna a proces integracji europejskiej*, Kraków 2005, s. 396–397.

⁶ DzU poz. 1247.

⁷ DzU poz. 437.

⁸ Postępowanie mediacyjne do polskiego procesu karnego wprowadzono kodeksami: karnym i postępowania karnego, uchwalonymi w roku 1997. Zamiarem ustawodawcy było zwiększenie roli pokrzywdzonego, zwiększenie efektywności postępowania karnego, obniżenie jego kosztów oraz zmniejszenie obciążenia pracą sędziów, prokuratorów i policji. W wyniku stwierdzenia wielu niedociągnięć ówczesnej regulacji art. 320 k.p.k. ustawą z 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks postępowania karnego, ustawy — Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych (DzU nr 17, poz. 155) uchylono ten przepis i dodano do kodeksu postępowania karnego art. 23a, który znacznie zmodyfikował instytucję mediacji. Niespełna 10 lat później dokonano kolejnej korektury postępowania mediacyjnego, wspomnianą ustawą z 27 września 2013 r. o zmianie ustawy — Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw. Następna reforma — Nowelizacja procedury karnej z 2016 r. wprowadziła bezpośrednich zmian w treści art. 23a k.p.k., to nie ulega wątpliwości, że pośrednio wpłynęła na stosowanie mediacji *in praxi*, m.in. przez rezygnację z instytucji umorzenia kompensacyjnego (art. 59a k.k.), powiązanego z mediacją.

postępowanie mediacyjne zostały bowiem tylko w kilku kwestiach przeformułowane i uzupełnione, aby ułatwić stosowanie tej instytucji w praktyce i jednocześnie zagwarantować przestrzeganie jej zasad i uznanych międzynarodowych standardów. Zatem aktualnym pozostaje, iż mediacja w sprawach karnych — to instytucja przewidziana przez przepisy prawa karnego procesowego, gdzie uprawniony organ procesowy, za zgodą lub z inicjatywy pokrzywdzonego i podejrzanego (oskarżonego), kieruje sprawę do bezstronnego i neutralnego mediatora, czuwającego nad poufnym przebiegiem rokowań pomiędzy stronami postępowania.

Analizę przepisów normujących mediację, a stanowiących *novum*, zacząć wypada od treści § 1 art. 23a k.p.k., gdzie ustawodawca, konstytuując organy uprawnione do kierowania sprawą do mediacji, obok sądu wymienił również referendarza sądowego, natomiast w postępowaniu przygotowawczym wskazał na prokuratora i inny organ prowadzący to postępowanie, zatem i Policję.

Z racji omawianej tematyki szczególnego zaakcentowania wymaga regulacja traktująca na temat pouczenia stron o celach i regułach postępowania mediacyjnego oraz o treści art. 178a k.p.k. (art. 23a § 1 k.p.k.). Stanowi ona bowiem gwarancję przekazania stronom kluczowej wiedzy o istocie i przebiegu postępowania mediacyjnego, koniecznej do podjęcia świadomej decyzji, co do udziału w postępowaniu mediacyjnym. Jest to zatem zapis niezmiernie ważki, nie tylko z racji gwarancji i poszanowania praw uczestników procedury karnej, ale i z uwagi na realizację dyspozycji zawartych w Dyrektywie Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z 25 października 2012 r. ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującej decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW⁹ (dalej: dyrektywa nr 2012/29/UE), gdzie klarownie wskazano obowiązek informowania o celu, istocie i zasadach mediacji, jako jej nieodzownym standardzie. Co ważne, uzupełnienie tego rozwiązania stanowi przepis art. 300 § 1 i 2 k.p.k., który traktuje o obligatoryjnym pouczeniu podejrzanego i pokrzywdzonego o przysługujących im uprawnieniach, w tym o uprawnieniu wynikającym z treści art. 23a § 1 k.p.k. Pouczenie to należy wręczyć na piśmie, co pokrzywdzony i podejrzany potwierdzają podpisem. Na mocy art. 300 § 4 k.p.k. — minister sprawiedliwości w drodze rozporządzenia określił wzór owego pisemnego pouczenia.

⁹ Dz. Urz. UE L 315 z 14 listopada 2012 r., s. 57.

Porównując je do poprzedniego druku pouczeń pokrzywdzonego (Ms-63), stwierdzić trzeba, że zrezygnowano z 32 punktów (podstawowych praw pokrzywdzonych) na rzecz 7, poprzedzonych informacją, że w postępowaniu przygotowawczym przed wniesieniem sprawy do sądu pokrzywdzony jest stroną procesową. Tym samym wskazano uprawnienia, które pokrzywdzonemu przysługują wyłącznie w postępowaniu przygotowawczym (choć nagłówek może być mylący, mowa w nim bowiem o uprawnieniach w procesie karnym). Do treści pouczenia pokrzywdzonego przeniesiono co do zasady brzmienie przepisów ustawy. Podobnie sytuacja została rozwiązana w przypadku pouczenia podejrzanego.

Istotne rozwiązanie zawarto także w znowelizowanym § 4 art. 23a k.p.k., gdzie wskazano, iż zgodę na uczestniczenie w postępowaniu mediacyjnym odbiera organ kierujący sprawę do mediacji lub mediator, po wyjaśnieniu oskarżonemu i pokrzywdzonemu celów i zasad postępowania mediacyjnego i pouczeniu ich o możliwości cofnięcia tej zgody aż do zakończenia postępowania mediacyjnego.

Prima facie przyjęta w tym zakresie konstrukcja polskiej mediacji karnej spełnia wymogi dyrektywy nr 2012/29/UE, gdzie w pkt 21 preambuły mowa o zapewnieniu, w możliwie największym stopniu, informacji i porad, udzielanych przez właściwe organy. Informacje te powinny być jednakże przekazane w zrozumiałym i prostym języku. Co więcej, powinny być też wystarczająco szczegółowe, żeby umożliwić podejmowanie świadomych i rozważnych decyzji na temat ewentualnego uczestnictwa w postępowaniu (pkt 26 preambuły). Drobiazgowo kwestię tę reguluje art. 4 pkt 1 dyrektywy nr 2012/29/UE, dookreślający uprawnienie do niezwłocznego uzyskiwania informacji¹⁰. Naturalnie w pewnym zakresie zadość tym wymaganiom

¹⁰ Podobnie: Rekomendacja nr R(99)19 Komitetu Ministrów [Rady Europy] dla państw członkowskich o mediacji w sprawach karnych (przyjęta przez Komitet Ministrów 15 września 1999 r. na 679 posiedzeniu przedstawicieli ministrów). W komentarzu do aneksu rekomendacji podkreślono, że dobrowolne uczestnictwo stron w procesie mediacyjnym jest podstawowym warunkiem, który jednocześnie odróżnia instytucję mediacji od tradycyjnego modelu procedury karnej i czyni strony „właścicielami ich sprawy”. Obowiązek wyjaśnienia wszystkich kwestii związanych z procedurą mediacyjną nałożony jest na organy wymiaru sprawiedliwości. Zatem nim strony zgodzą się na postępowanie mediacyjne powinny uzyskać wyczerpujące informacje nt. swoich uprawnień, istoty mediacji oraz ewentualnych konsekwencji podjętych decyzji. Zalecenie to uszczegółowione jest w pkt 10 i 11 komentarza do aneksu, gdzie mówi się o prawie stron do wszechstronnego objaśnienia, w jaki sposób przebiega procedura mediacyjna, kto ją prowadzi i jakie możliwe konsekwencje w kategoriach decyzji prawnokarnych może spowodować

stanowi opracowanie tłumaczeń wzoru pouczenia o uprawnieniach i obowiązkach pokrzywdzonego oraz podejrzanego w postępowaniu karnym na 26 języków¹¹. Niestety zapis traktujący na temat mediacji w przedmiotowych pouczeniach ma identyczne brzmienie zarówno dla pokrzywdzonego, jak i podejrzanego. W obu drukach wskazano bowiem, że stronie przysługuje: Prawo do złożenia wniosku o skierowanie sprawy do postępowania mediacyjnego w celu pogodzenia się z podejrzanym (art. 23a). Pozytywne wyniki przeprowadzonej mediacji są brane pod uwagę przez sąd przy wymiarze kary (art. 53 § 3 ustawy z 6 czerwca 1997 r. — Kodeks karny¹²). Oczywiście wydaje się, że zaproponowana forma prezentowania przysługującego stronom uprawnienia, nie przybliży instytucji mediacji, a tym bardziej nie zachęci do jej inicjowania. Także z tego względu, że wskazany w pouczeniu cel, określony jako „pogodzenie się z podejrzanym” oraz efekt mediacji — „wpływ na wymiar kary” nie leżą w interesie pokrzywdzonego i jako takie nie pozostają w kręgu jego oczekiwań względem procesu karnego. Tym bardziej, że przyjęta struktura zapisu nasuwa konkluzję, iż owe „pogodzenie się” jest jedynym celem postępowania mediacyjnego. W tym miejscu zaakcentować trzeba, że instytucja mediacji stworzona została z myślą o zadośćuczynieniu pokrzywdzonemu i dla zagwarantowania jego pozycji. Tymczasem przyjęta forma prezentacji uprawnienia do wnioskowania o skierowanie sprawy do mediacji, powoduje mylne wrażenie, iż jest to instytucja chroniąca w głównej mierze podejrzanego. Trudno zatem uznać, że zapis ten jest czytelny i klarowny dla stron. Toteż sama modyfikacja i standaryzacja druków pouczeń nie zapewni rzetelnej i szerokiej informacji, którą to potrzebę podkreślał już Sąd Najwyższy, jeszcze na gruncie kodeksu postępowania karnego z 1969 r.¹³ Obawy te nasilają się w przypadku cudzoziemców, gdzie bariera językowa dodatkowo potęguje trudności komunikacyjne. Przy czym

w zależności od jej wyników (np. zawarcia ugody, porozumienia częściowego lub niepowodzenia).

¹¹ Tłumaczenia te są dostępne w języku angielskim, arabskim, bułgarskim, chorwackim, czeskim, duńskim, estońskim, fińskim, francuskim, greckim, hiszpańskim, litewskim, łotewskim, niderlandzkim, niemieckim, portugalskim, rosyjskim, rumuńskim, słowackim, słoweńskim, szwedzkim, tureckim, ukraińskim, węgierskim, wietnamskim, włoskim; na stronie internetowej Ministerstwa Sprawiedliwości, <<https://ms.gov.pl/pl/dzialalnosc/wzory-poucen/>>, dostęp: 29 lipca 2016 r.

¹² DzU nr 88, poz. 553 z późn. zm.

¹³ Zob. wytyczne wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej w sprawie wzmoczenia ochrony interesów pokrzywdzonego w postępowaniu sądowym w sprawach karnych, Orzecznictwo Karne, załącznik do „Problemów Praworządności” 1977, nr 3, s. 3–19.

art. 204 § 1 *in fine* k.p.k. wskazuje na konieczność wezwania tłumacza do osoby niewładającej językiem polskim, ale wyłącznie w sytuacji, gdy zachodzi potrzeba przesłuchania takiej osoby.

Wracając do analizy zreformowanych gwarancji postępowania pojednawczego wskazać należy, iż nowelizacja procedury karnej z 2013 r. wprowadziła także nakaz ujawniania w sprawozdaniu jedynie wyników postępowania mediacyjnego, bez opisywania jego przebiegu oraz załączania do sprawozdania ugody, gdy strony dochodzą do porozumienia (art. 23a § 6 k.p.k.). Przyjęto ponadto, iż na realizację zasady poufności składać się mają dodatkowo: obowiązek przeprowadzania mediacji w sposób poufny (art. 23a § 7 k.p.k.) oraz zakaz przesłuchania w charakterze świadka mediatora, co do faktów, o których dowiedział się od oskarżonego lub pokrzywdzonego prowadząc postępowanie mediacyjne (art. 178a k.p.k.).

Z kolei w art. 23a § 7 k.p.k. zdefiniowano zasadę bezstronności, która statuuje równe prawa stron, jednakowe traktowanie uczestników przez mediatora, brak pokrewieństwa oraz zakaz jakichkolwiek związków mediatora z którąkolwiek ze stron.

Z punktu widzenia bezpieczeństwa stron istotne *novum* pojawiło się w zakresie regulacji przepisów traktujących na temat ugody mediacyjnej. Nowelizacja procedury karnej z 2013 r. wprowadziła bowiem w myśl art. 107 § 3 k.p.k. rozwiązanie przewidujące nadawanie klauzuli wykonalności ugodzie mediacyjnej przez sąd lub referendarza sądowego. Jednocześnie w § 4 art. 107 k.p.k. zastrzeżono dopuszczalność odmowy nadania klauzuli wykonalności takiej ugodzie (w całości lub w części), w sytuacji gdyby była sprzeczna z prawem, albo zasadami współżycia społecznego, bądź zmierzałyby do obejścia prawa, co niewątpliwie zabezpiecza interesy pokrzywdzonego¹⁴.

Z kolei w art. 23a § 8 k.p.k. zawarto dyspozycję uregulowania — w drodze rozporządzenia wykonawczego — szczegółowego trybu przeprowadzania postępowania, warunków, jakie powinny spełniać instytucje i osoby uprawnione do prowadzenia mediacji, sposobu ich powoływania i odwoływania, a także zakresu i warunków udostępniania im akt sprawy, formy i zakresu sprawozdania z wyników mediacji, mając na względzie

¹⁴ Zapis art. 107 § 4 k.p.k. wykazuje podobieństwo do regulacji art. 183¹⁴ § 3 k.p.c., przy czym ustawodawca w sprawach karnych zrezygnował z dwóch przesłanek odmowy nadania klauzuli wykonalności ugodzie mediacyjnej, gdy „jest niezrozumiała lub zawiera sprzeczności”.

konieczność skutecznego prowadzenia tego postępowania. Na mocy tej delegacji ustawowej zostało wydane rozporządzenie dotyczące mediacji w sprawach karnych z 2015 r.¹⁵, które weszło w życie 1 lipca 2015 roku¹⁶. Pozostawiając na uboczu szczegółowe analizy poszczególnych przyjętych rozwiązań, należy wspomnieć, że w ramach przedmiotowego rozporządzenia doprecyzowano następujące kwestie: bieg terminu postępowania mediacyjnego (§ 9 ust. 2), zakres informacji przekazywanych stronom i mediatorowi w związku ze skierowaniem sprawy do mediacji (§ 9 ust. 3), sposób udostępniania akt sprawy (§ 12 ust. 2), metodykę postępowania przez mediatora z dokumentacją z mediacji (§ 12 ust. 3) oraz wybór miejsca prowadzenia mediacji (§ 13 ust. 1 i 2). Ponadto zmodyfikowano wymogi stawiane osobom uprawnionym do przeprowadzenia postępowania mediacyjnego (§ 4 ust. 3), tryb prowadzenia mediacji dopuszczając wspólne spotkania wstępne (§ 14 pkt 2), zakres informacji zawieranych w sprawozdaniu z mediacji (§ 16 ust. 2), a także procedurę przedłużenia postępowania mediacyjnego (§ 17 ust. 1 i 2). Wreszcie uporządkowano także siatkę pojęciową (tajemnica państwowa/tajemnica służbowa na rzecz określeń ustawowych: tajemnica informacji niejawnych o klauzuli tajności) z uwagi na zmiany w ustawie o ochronie informacji niejawnych¹⁷, a także regulację art. 180 k.p.k.

Zagadnienie, które z oczywistych względów nie może być pominięte i wymaga nieco szerszego omówienia dotyczy warunków stawianych mediatorowi. Analiza aktów wykonawczych z 1998 r.¹⁸, 2003 r.¹⁹ i 2015 r.,

¹⁵ Rozporządzenie ministra sprawiedliwości z 7 maja 2015 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach karnych, DzU poz. 716.

¹⁶ Na marginesie czynionych tu uwag, warto zaznaczyć, że w styczniu 2015 r. projekt rozporządzenia dotyczący mediacji w sprawach karnych został poddany konsultacjom środowiskowym. Względem ówczesnego projektu autorka niniejszego opracowania zgłosiła szereg wątpliwości, co do zakresu przyjętych pojedynczych rozwiązań, w tym wymogów stawianych ewentualnym mediatorom, zakresu informacji i materiałów przekazywanych mediatorowi, procedury odwołania mediatora, miejsca prowadzenia mediacji, a także funkcji sprawdzania wykonania zobowiązań wynikających z zawartej ugody nałożonej na mediatora. Podkreślić trzeba, że ostateczny kształt aktu wykonawczego, jednoznacznie wskazuje na uwzględnienie większości zgłoszonych uwag i uzupełnień.

¹⁷ Ustawa z 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych, DzU poz. 182, nr 1228.

¹⁸ Rozporządzenie ministra sprawiedliwości z 14 sierpnia 1998 r. w sprawie warunków, jakim powinny odpowiadać instytucje i osoby uprawnione do przeprowadzenia mediacji, zakresu i warunków udostępniania im akt sprawy oraz zasad i trybu sporządzania sprawozdania z przebiegu i wyników postępowania mediacyjnego, DzU poz. 111, nr 701.

¹⁹ Rozporządzenie ministra sprawiedliwości z 13 czerwca 2003 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach karnych, DzU poz. 108, nr 1020.

regulujących tę problematykę wskazuje na ewolucję przyjmowanych w tym zakresie rozwiązań prawnych (zob. tabela 1).

Tabela 1. Wybrane kompetencje mediatora

Rozporządzenie dotyczące mediacji w sprawach karnych z 1998 r.	Rozporządzenie dotyczące mediacji w sprawach karnych z 2003 r.	Rozporządzenie dotyczące mediacji w sprawach karnych z 2015 r.
Osoba godna zaufania: posiada obywatelstwo polskie	Osoba godna zaufania: posiada obywatelstwo polskie	Osoba uprawniona: posiada obywatelstwo polskie, obywatelstwo innego państwa członkowskiego UE, państwa członkowskiego EFTA — strony umowy o Europejskim Obszarze Gospodarczym lub Konfederacji Szwajcarskiej albo obywatelstwo innego państwa, jeżeli na podstawie przepisów prawa UE przysługuje jej prawo podjęcia zatrudnienia lub samozatrudnienia na terytorium RP na zasadach określonych w tych przepisach
-----	biegle włada językiem polskim	zna język polski w mowie i piśmie

Źródło: opracowanie własne

Jak wynika z zaprezentowanego zestawienia, dokonano znacznej modyfikacji rozwiązań dotyczących obywatelstwa mediatora. Rozporządzenie dotyczące mediacji w sprawach karnych z 2015 r., obok obywatela Polski dopuszcza do przeprowadzenia postępowania mediacyjnego także obywatela innego państwa członkowskiego UE albo państwa członkowskiego Europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu, albo też obywatela innego państwa, jeżeli na podstawie przepisów prawa UE przysługuje jej prawo podjęcia zatrudnienia lub samozatrudnienia na terytorium RP. Przyjęte rozwiązanie spowodowało automatycznie dalsze korekty, chociażby konieczność zastąpienia sformułowania „biegle włada językiem polskim” na „zna język polski w mowie i piśmie”. Wskazane zmiany w tej materii należy zasadniczo postrzegać pozytywnie, przyczyniają się bowiem do poszerzenia kręgu podmiotów mogących prowadzić mediację, dopuszczając do tej funkcji także cudzoziemców, co w kontekście realizacji oczekiwań interpersonalnych uczestników mediacji może mieć niebagatelne znaczenie.

W cytowanym rozporządzeniu — z uwagi na wąskie ramy delegacji — niestety nie zostały poruszone tak ważne kwestie jak szkolenie i przygotowanie mediatorów oraz szczegółowe wymagania dotyczące ich kompetencji. Bezwzględnie akt ten powinien zawierać bliższe określenie sposobu i przebiegu szkoleń mediatorów oraz sprawdzania ich kwalifikacji. Kwestie te bowiem rzutują na jakość, a tym samym i skuteczność przeprowadzanych mediacji.

Podkreślić także wypada, że przepisy wykonawcze określają, iż postępowanie mediacyjne ma formę mediacji bezpośredniej, kiedy to strony spotykają się *face to face*, jednocześnie dopuszczając na zasadzie wyjątku mediację pośrednią (inaczej: wahadłową). Ta druga forma mediacji polega na prezentowaniu stanowisk poszczególnych stron przez mediatora, bez potrzeby spotykania się (wyłącznie indywidualne spotkania mediatora z każdą ze stron). Mamy więc tu do czynienia ze swoistym pośrednictwem mediatora. Mediacje pośrednie mają miejsce m.in. w sytuacjach, gdy istnieje trudność w ustaleniu dogodnego terminu dla obu stron, bądź w przypadkach, gdy zbyt duże pokłady emocji mogłyby uniemożliwić sprawne porozumiewanie się stron.

Rozważania na temat rodzajów mediacji inspirują do sformułowania zapytań o możliwość i formy udziału tłumacza w postępowaniu pojednawczym. Zgodnie z dyspozycją art. 72 § 1 k.p.k. podejrzany dysponuje prawem do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza, jeżeli nie włada w wystarczającym stopniu językiem polskim. Uznać zatem należy, że także w ramach postępowania mediacyjnego taka możliwość w razie potrzeby powinna być zagwarantowana. Jako że ustawodawca w § 3 art. 72 k.p.k. wśród dokumentów, jakie podlegają przetłumaczeniu przed doręczeniem podejrzanemu, wymienia wyłącznie postanowienie o przedstawieniu lub zmianie zarzutów, akt oskarżenia oraz orzeczenie podlegające zaskarżeniu lub kończące postępowanie, nasuwa się wniosek, że postanowienie o skierowaniu do mediacji takim regułem nie podlega. Jednocześnie w końcowym zdaniu analizowanego przepisu wskazuje się, że za zgodą oskarżonego można poprzestać na ogłoszeniu przetłumaczonego orzeczenia kończącego postępowanie, jeżeli nie podlega ono zaskarżeniu. Niemniej jednak wydaje się, że kwestia ta powinna być podejrzanemu w sposób drobiazgowy objaśniona z udziałem tłumacza, aby świadomie mógł podjąć decyzję, co do uczestnictwa w postępowaniu mediacyjnym. Podstaw do takich działań można także upatrywać w rozwiązaniu art. 204 § 2 k.p.k., który stanowi,

że: Należy również wezwać tłumacza, jeżeli zachodzi potrzeba przełożenia na język polski pisma sporządzonego w języku obcym lub odwrotnie (...). Ponadto art. 204 § 1 *in fine* k.p.k. wskazuje na konieczność wezwania tłumacza do osoby niewładającej językiem polskim (a zatem także i pokrzywdzonego²⁰), ale wyłącznie w sytuacji, gdy zachodzi potrzeba przesłuchania takiej osoby, co naturalnie wyklucza możliwość zaaplikowania tego przepisu na rzecz procedury mediacyjnej.

Wskazane wątpliwości nie stanowią rozważań natury wyłącznie teoretycznej. *In praxi* przypadków mediacji, wymagającej wsparcia tłumacza, wykluczyć nie można. Przykładowo, Grzegorz A. Skrobotowicz²¹ przywołuje *casus* mediacji karnej prowadzonej między małżonkami, gdzie podejrzanym był 39-letni obywatel Japonii, a pokrzywdzoną 28-letnia Polka, z czynnym udziałem tłumacza. Niestety autor nie objaśnia charakteru jego uczestnictwa. Przypuszczać można, że małżonkowie, z racji zawarcia związku małżeńskiego, na co dzień musieli jakoś się porozumiewać, tym samym obecność tłumacza była być może niezbędna dla mediatora, by w sytuacji, gdy para dyskutowała w języku obcym, mógł skutecznie prowadzić sesję mediacyjną. O ile jednak w takich przypadkach, należy się opowiedzieć za rozwiązaniem dopuszczającym udział tłumacza w mediacji (choćby z racji jej elastycznego charakteru, acz naturalnie — w myśl zasady akceptowalności — za zgodą obopólną stron), to wątpliwości rodzą się na tle kosztów jego uczestnictwa. Jako że *directe* przepisy prawa karnego procesowego nie przewidują możliwości powołania tłumacza niejako dla mediatora, zaś koszty mediacji są sztywno określone w rozporządzeniu w sprawie wysokości i sposobu obliczania wydatków Skarbu Państwa w postępowaniu karnym²², gdzie w § 4 ust. 1 wskazano, iż: W postępowaniu mediacyjnym w zakresie doręczenia wezwań i innych pism stosuje

²⁰ Co prawda, na etapie projektowania ustawy nowelizującej kodeks postępowania karnego, pojawiła się propozycja wprowadzenia do ustawy procesowej art. 5a k.p.k., rozszerzającego zakres sytuacji, w których konieczne byłoby wezwanie tłumacza, celem dokonania czynności z udziałem pokrzywdzonego, jednakże ostatecznie zrezygnowano z takiego zapisu z uwagi na koszty, jakie generowałby obowiązek zapewnienia mu tłumacza przez organy procesowe. Podkreślano jednakże wówczas, że w żaden sposób brak takiej regulacji nie ogranicza prawa pokrzywdzonego do korzystania z pomocy tłumacza.

²¹ G.A. Skrobotowicz, *Zalety mediacji karnej*, „Mediator” 2011, nr 59(4/2011), s. 14.

²² Rozporządzenie ministra sprawiedliwości z 18 czerwca 2003 r. w sprawie wysokości i sposobu obliczania wydatków Skarbu Państwa w postępowaniu karnym, tekst jedn. DzU z 2013 r., poz. 663.

się odpowiednio § 1 (a zatem ryczałt w wysokości 20 zł), a także w § 4 ust. 2 dookreślono, iż ryczałt dla instytucji lub osoby przeprowadzającej postępowanie mediacyjne za przeprowadzenie tego postępowania wynosi 120 zł, za jedyne rozwiązanie przyjąć należałoby obciążenie kosztami tłumacza stron. Taka koncepcja kłóci się naturalnie z ideą mediacji karnej i zapewne także stanowiłaby element zniechęcający do skorzystania z tej instytucji. Choć z drugiej strony nie można odmówić dopuszczalności takiego rozwiązania, gdyby tylko strony wyraziły nim zainteresowanie i godziły się na takie reguły. *De lege ferenda* wskazanym byłoby jednak doregulowanie prawnie tej kwestii, przez dopuszczalność powołania tłumacza, także na potrzeby mediatora. Bądź też szerzej rzecz ujmując: tłumacz na potrzeby mediacji, co automatycznie uregulowałoby wątpliwości związane z pokrzywdzonym obcokrajowcem. Można naturalnie argumentować, że tłumacz jest niezbędny nie tyle mediatorowi, co podejrzanemu, tym samym posiłkować się treścią art. 72 § 1 k.p.k.²³, jakkolwiek wydaje się, że w analizowanym przypadku, opierając się na założeniach profesjonalnego przebiegu mediacji, strony dyskutowałyby między sobą, pomocy tłumacza potrzebowałby zaś głównie mediator. Zaakcentować także wypada nieodzowność sporządzenia w tym przypadku ugód w dwóch językach, zatem i do tej czynności udział tłumacza jest niezbędny.

Zmierzając ku końcowym podsumowaniom, podkreślić trzeba raz jeszcze, że *primo* — zaintonowane powyżej uwagi stanowić miały przyczynek do podjęcia próby oceny możliwości efektywnego uczestnictwa cudzoziemca w obecnym modelu postępowania pojednawczego. *Secundo* — podjęte rozważania miały także animować do odpowiedzi na pytanie, na ile nowe regulacje stanowią krok naprzód w sferze gwarancji postępowania mediacyjnego i zarazem w jakim stopniu pozostają pod tym względem w zgodzie lub wychodzą naprzeciw uznanym standardom międzynarodowym. Wreszcie *tertio* — stanowić impuls do poddania pod rozwagę funkcjonalność i skuteczność znowelizowanych przepisów w optyce postulowanych rozwiązań. Podejmując się zatem próby przedstawienia finalnych i uogólniających refleksji podkreślić trzeba, że przegląd dokonanych korektur pozwala na względnie pozytywną ocenę zaproponowanych zmian art. 23a

²³ Krystyna Witkowska słusznie podkreśla, że oskarżony ma prawo do korzystania z pomocy tłumacza, także poza czynnościami procesowymi, w których uczestniczy. Zob. K. Witkowska, *Tłumacz w postępowaniu karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2014, nr 1, s. 29–42.

k.p.k. Nowe ujęcie mediacji niweluje niektóre spośród zasadniczych defektów w jej unormowaniu. Ustawowo gwarantuje dobrowolność, a także możliwość wycofania zgody, aż do zakończenia procedury mediacyjnej (art. 23a § 4 k.p.k.) oraz bezstronność i poufność mediacji (art. 23a § 7 k.p.k.), dodatkowo wprowadzając zakaz przesłuchania mediatora w charakterze świadka (art. 178a k.p.k.). Wskazane zmiany niewątpliwie wzmacniają bezpieczeństwo wszystkich uczestników postępowania mediacyjnego, stanowiąc gwarancję skuteczności i sprawności tej instytucji. Naturalnie wnioski te dotyczą także cudzoziemca, występującego w mediacji zarówno w charakterze pokrzywdzonego, jak i podejrzanego. Nie oznacza to jednak pełnej i apriorycznej afirmacji dla obecnego *status quo*. W głównej mierze z uwagi na wskazane powyżej zastrzeżenia i kontrowersje, co do uczestnictwa tłumacza w postępowaniu mediacyjnym. Przy czym przyczynę zgłaszanych obiekcji stanowi także schemat stosowania poszczególnych przepisów. Nie ulega wątpliwości, że samo zacytowanie przepisów, czy też wręczenie kartki z wydrukowanymi przetłumaczonymi przepisami traktującymi o przysługujących uprawnieniach nie zapewni stronom wiedzy o możliwościach podjęcia konkretnych decyzji procesowych. Przekazywana informacja musi być odpowiednio zredagowana, tak aby strona dysponująca przeciętną wiedzą w tym zakresie, potrafiła zrozumieć ich istotę oraz była w stanie podjąć samodzielne, świadome i aktywne działanie w procesie karnym. Skuteczna realizacja interesów stron w zakresie uczestnictwa w mediacji może być zatem osiągnięta, nie tyle przez rozszerzenie jego uprawnień w tym zakresie („model praw procesowych”), co przez „poszerzenie celów i zadań Policji, prokuratorów i sądów”²⁴ ukierunkowanych na zaspokojenie potrzeb osób pokrzywdzonych przestępstwem w ramach tzw. „modelu usług”²⁵.

Poczynione uwagi uprawniają do konstatacji, że choć nadrzędnym zamysłem podjętych korektur było zagwarantowanie przestrzegania zasad i uznanych międzynarodowych standardów mediacji, to nie wszystkie przyjęte rozwiązania zrealizowały w pełni zakładane cele. Tym samym

²⁴ J.M. Van Dijk, *Victim's Rights: A Right to Better Services or a Right to Active Participation?* [w:] J.M. Van Dijk, C. Hoffmans, J. Schuttelle, S. Stolwijk (red.), *Criminal Law in Action. An Overview of current issues in Western Societies*, Arnhem 1986, s. 251–353 [za:] C. Kulesza, *Obowiązek naprawienia szkody a reguła onus probandi* [w:] Z. Ćwiąkalski, G. Artymiak (red.), *Karnomaterialne i procesowe aspekty naprawienia szkody*, Warszawa 2010, s. 246.

²⁵ Tamże.

w dalszym ciągu aktualna jest potrzeba dostosowania normatywnego wymiaru trybu mediacyjnego w sprawach karnych do modelu wypracowanego na forum międzynarodowym. Przy obecnym stanie prawnym nie można zatem deklarować pełnej gwarancji rzetelności prowadzenia mediacji bez uszczerbku dla stron, w szczególności gdy uczestnikiem trybu pojednawczego jest cudzoziemiec.

Ad extremum, na zasadzie pewnego ekskursu, warto wzmiankować o dość egzotycznym z punktu widzenia prawa karnego rozwiązaniu, a mianowicie rozstrzyganiu sporów *online* (ODR — *Online Dispute Resolution*). Wprawdzie metoda ta stanowi domenę prawa cywilnego, to wydaje się, że rozwiązania dopuszczające mediację pośrednią w polskiej procedurze karnej, stanowią podstawę prawną do wdrożenia tej formy konsensualnego rozwiązywania sporów. Naturalnie szereg warunków technicznych wymaga jeszcze doprecyzowania i zweryfikowania. Wydaje się jednak, że w czasach swoistej rewolucji technologicznej i masowego przepływu ludzi jest to kierunek wytyczony, by nie rzecz nieodwracalny. Tym bardziej, że może ona przybierać różnorakie formy, począwszy od wykorzystania drogi e-mailowej, przez prowadzenie negocjacji w wydzielonym dla każdej ze stron, bądź też wspólnym *chat roomie*, albo stronie internetowej, a skończywszy na wykorzystaniu wideokonferencji (telekonferencji). Dla cudzoziemca — uczestnika postępowania mediacyjnego, wsparcie elektronicznymi tłumaczami oraz możliwość przeprowadzenia sesji w dowolnym czasie z dowolnego miejsca to dodatkowe korzyści, właściwie nie do przecenienia, nie tylko ułatwiające i czyniące bardziej efektywnym postępowanie mediacyjne, ale i zachęcającym do korzystania z tej formy rozwiązywania sporów.

Bibliografia

Literatura

1. Van Dijak J.M., *Victim's Rights: A Right to Better Services or a Right to Active Participation?* [w:] J.M. Van Dijak, C. Hoffmans, J. Schuttle, S. Stolwijk (red.), *Criminal Law in Action. An Overview of current issues in Western Societies*, Arnhem 1986 [za:] C. Kulesza, *Obowiązek naprawienia szkody a reguła onus probandi* [w:] Z. Ćwiąkalski, G. Artymiak (red.), *Karnomaterialne i procesowe aspekty naprawienia szkody*, Warszawa 2010.

2. Witkowska K., *Tłumacz w postępowaniu karnym*, „Prokuratura i Prawo” 2014, nr 1.
3. Zienkiewicz A., *Mediacja w cywilnym postępowaniu procesowym w Polsce na tle procesów integracji Europy* [w:] S. Wronkowska (red.), *Polska kultura prawna a proces integracji europejskiej*, Kraków 2005.

Akty prawne

1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z 2 kwietnia 1997 r., DzU nr 78 poz. 483 z późn. zm.
2. Ustawa z 6 czerwca 1997 r. — Kodeks karny, DzU nr 88, poz. 553 z późn. zm.
3. Ustawa z 10 stycznia 2003 r. o zmianie ustawy — Kodeks postępowania karnego, ustawy — Przepisy wprowadzające Kodeks postępowania karnego, ustawy o świadku koronnym oraz ustawy o ochronie informacji niejawnych, DzU nr 17, poz. 155.
4. Ustawa z 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, tekst jedn. DzU z 2012 r., poz. 680.
5. Ustawa z 5 sierpnia 2010 r. o ochronie informacji niejawnych, DzU nr 182, poz. 1228.
6. Ustawa z 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej, DzU z 2015 r., poz. 163.
7. Ustawa z 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, DzU nr 149, poz. 887.
8. Ustawa z 27 września 2013 r. o zmianie ustawy — Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, DzU poz. 1247.
9. Ustawa z 11 marca 2016 r. o zmianie ustawy — Kodeks postępowania karnego oraz niektórych innych ustaw, DzU poz. 437.
10. Rozporządzenie ministra sprawiedliwości z 14 sierpnia 1998 r. w sprawie warunków, jakim powinny odpowiadać instytucje i osoby uprawnione do przeprowadzenia mediacji, zakresu i warunków udostępniania im akt sprawy oraz zasad i trybu sporządzania sprawozdania z przebiegu i wyników postępowania mediacyjnego, DzU nr 111, poz. 701.
11. Rozporządzenie ministra sprawiedliwości z 13 czerwca 2003 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach karnych, DzU nr 108, poz. 1020.
12. Rozporządzenie ministra sprawiedliwości z 7 maja 2015 r. w sprawie postępowania mediacyjnego w sprawach karnych, DzU poz. 716.

13. Rozporządzenie ministra spraw wewnętrznych z 23 października 2015 r. w sprawie regulaminu pobytu w ośrodku dla cudzoziemców, DzU poz. 1828.
14. Rozporządzenie prezesa Rady Ministrów z 18 lipca 2016 r. w sprawie sposobu dokumentowania czynności podejmowanych wobec osoby niebędącej obywatelem Rzeczypospolitej Polskiej, w stosunku do której istnieje obawa co do możliwości prowadzenia przez nią działalności terrorystycznej, DzU z 2016 r., poz. 1058.
15. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady 2012/29/UE z 25 października 2012 r. ustanawiającej normy minimalne w zakresie praw, wsparcia i ochrony ofiar przestępstw oraz zastępującej decyzję ramową Rady 2001/220/WSiSW, Dz. Urz. UE L 315 z 14 listopada 2012 r.
16. Rekomendacja nr R(99)19 Komitetu Ministrów [Rady Europy] dla państw członkowskich o mediacji w sprawach karnych (przyjęta przez Komitet Ministrów 15 września 1999 r. na 679 posiedzeniu przedstawicieli ministrów).

Inne

1. Wytyczne wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej w sprawie wzmożenia ochrony interesów pokrzywdzonego w postępowaniu sądowym w sprawach karnych, Orzecznictwo Karne, załącznik do „Problemy Praworządności” 1977, nr 3.

Integracja cudzoziemców i nabywanie przez nich nieruchomości

Streszczenie. Artykuł dotyczy odpowiedzi na pytanie o związek pomiędzy procesami integracji cudzoziemców a zasadami nabywania przez nich nieruchomości. Problematykę rozpatrywano w kontekście prawno-europejskim i ustalono, że wspólne podstawowe zasady integracji imigrantów w Unii Europejskiej i polityki unijne zmierzają do liberalizacji obrotu nieruchomościami w państwach członkowskich Unii Europejskiej, co sprzyjać ma integracji ekonomicznej cudzoziemców. Problematykę rozpatrywano również w aspekcie prawnoporównawczym i ustalono, że ograniczenia obrotu nieruchomościami w stosunku do cudzoziemców występują w większości krajów świata. Niemniej w kontekście kreowania krajowej polityki migracyjnej wyróżniono państwa, w których nie ma w ogóle ograniczeń w nabywaniu nieruchomości przez cudzoziemców albo istniejące limitacje nie były związane z procedurami imigracyjnymi oraz wskazano przykłady krajów, w których nabywanie nieruchomości przez cudzoziemców jest połączone z procesami ich integracji. Problematykę rozpatrywano też przez pryzmat prawa polskiego i ustalono wyraźne korelację pomiędzy warunkami nabywania nieruchomości przez cudzoziemców a procesami ich integracji. W Polsce istnieją stosunkowo dogodne warunki prawne do integracji ekonomicznej cudzoziemców przez nabywanie przez nich mienia nieruchomościowego, przez co system nie jest nastawiony na pejoratywnie kojarzoną asymilację, ale na pełnoprawne włączenie ich do społeczeństwa, a zwłaszcza w ramy społeczności lokalnych. Stanowi to symptomatyczny wyraz polskiej polityki migracyjnej.

Słowa kluczowe: migracje ludności, integracja cudzoziemców, prawo własności, nabywanie nieruchomości przez cudzoziemców

Abstract. The article concerns the answer to the question about the relationship between the processes of integration of foreigners and the rules of acquiring real estate. The problems were considered in the legal and European context and it was established that the common basic principles of integration of immigrants in the European Union and EU policies are aimed at liberalizing trade in real estate in European Union Member States, which favors the economic integration of foreigners. Issues were also considered in the legal-comparative aspect and it was established that restrictions on real estate turnover in relation to foreigners occur in most countries of the world. However, in the context of the creation of a national migration policy highlights countries where there are no restrictions at all on real estate acquisition by foreigners or existing limitation they were not associated with immigration procedures and identifies examples of countries in which the acquisition of real estate by foreigners is connected with the processes of integration. Problems were also considered through the prism of Polish law and a clear correlation was established between the conditions for the acquisition of real estate by foreigners and the processes of their integration. In Poland, there are relatively favorable legal conditions for the economic integration of foreigners by acquiring immovable property, which means that the system is not focused on pejoratively associated assimilation, but on their full inclusion in society, especially in the context of local communities. This is a symptomatic expression of Polish migration policy.

Keywords: Keywords: migration of the population, integration of foreigners, ownership, acquisition of real estate by foreigners

Z procesami migracyjnymi ludności, trwałą swobodą przepływu osób i doraźnym ruchem osobowym z zagranicą czy szeroko rozumianą integracją przebywających i podlegających ochronie cudzoziemców w społeczeństwie i społecznościach lokalnych, związane są poniekąd kwestie nabywania rzeczy, w tym posiadania tytułów do nieruchomości. Prawo do własności prywatnej i poszanowania mienia ma rangę prawa człowieka,

którego źródłem jest przyrodzona i niezbywalna godność istoty ludzkiej¹. Społeczny sens prawa własności w odniesieniu do cudzoziemców, choć nie jest do końca wymierny, to jednak pozostaje wyraźnie dostrzegalny. Ujmowanie zasad, warunków i zakresu nabywania nieruchomości przez cudzoziemców przez pryzmat polityki integracji cudzoziemców pozostaje istotne i warte co najmniej zasygnalizowania.

Integracja cudzoziemców i nabywanie przez nich nieruchomości w kontekście prawno-europejskim

O ile standardy traktatowe i zalecane Rady Europy nie zwierają bezpośrednich odniesień w zakresie zarysowanego zagadnienia, o tyle w porządku prawnym Unii Europejskiej występują wyraźniejsze podstawy.

W szczególności art. 345 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej² stanowi, że traktaty nie przesądzają w niczym zasad prawa własności w państwach członkowskich. Niemniej jednak, zgodnie z art. 50 ust. 2 pkt e tej umowy międzynarodowej, Parlament Europejski, Rada i Komisja wykonując powierzone funkcje co do zasady umożliwiają nabycie i korzystanie z własności gruntu znajdującego się na terytorium danego państwa członkowskiego przez obywateli państwa członkowskiego. Wyjątki są w szczególności związane z funkcjonowaniem specjalnych środków służących realizacji wspólnej polityki rolnej. Ograniczenia w nabywaniu nieruchomości przez obywateli państw członkowskich UE mogą dotyczyć gruntów rolnych i leśnych. Jednakże zauważalna jest tendencja do stopniowego znoszenia tych ograniczeń.

Przywołany art. 345 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej oznacza też, że prawo Unii Europejskiej pozwala obywatelom państw członkowskich nabywać nieruchomości w innych państwach członkowskich na zasadzie równego traktowania. Jednakże państwa te mogą stosować ograniczenia w tej kwestii i — jak pokazuje praktyka, zilustrowana

¹ Zob. art. 17 ust. 1 Powszechnej deklaracji praw człowieka (przyjęta i proklamowana rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ. 217 A (III) 10 grudnia 1948 r.).

² Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej z 25 marca 1957 r., DzU z 2004 r., nr 90, poz. 864/2 z późn. zm., Dz. Urz. UE z 30 marca 2010 r., nr C 83/47.